

AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS EREDMÉNYESSÉGE ÉS AZ ÁRUTERMELÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI VONATKOZÁSAI CSONGRÁD MEGYÉBEN A II. ÖTÉVES TERV (1961—1965) IDŐSZAKÁBAN

Írta: MOHOLI KÁROLY

Csongrád megye a Dél-Alföld és egyben a távlati tervezésben szereplő „Szegei körzet” központi fekvésű része. A Tisza két oldalán csaknem szimmetrikusan fekszik. Területe 4264 km², lakossága 436,435 1966-ban.

Csongrád megyében az egyes termelési ágak differenciálódása a feudalizmusban valósult meg és főként a földrajzi környezetből adódó eltéréseket eredményezett. A földrajzi munkamegosztás kialakulásában azonban a természeti adottságok mellett döntő mértékben kifejezésre jutottak a társadalmi tényezők. De a feudalizmus évszázadain keresztül elsősorban a termelői önállásra való törekvés valósult meg, éppen ezért csak ott emelkedtek magasabb színvonalra az egyes termelési ágak, ahol a természeti adottságok különösen kedveztek és nagyobb szükséglet mutatkozott. A szélesebb körű árutermelés az állattenyésztés vonatkozásában csak a XIX. század második felében a szántóföldi takarmánytermesztéssel kapcsolatban alakult ki. A korábban vezető szerepet betöltő külterjes ágak mindjobban háttérbe szorultak és az istállózó állattenyésztés uralkodó jelentőségűvé vált.

A belterjes állattenyésztés általánossá válásával átalakult a mezőgazdasági termelés szerkezete is. A növénytermesztésből származó bruttó érték túlsúlya egyre jobban csökkent. A felszabadulást követő tervgazdálkodás folyamán pedig a növénytermesztés és állattenyésztés közel azonos jelentőségűvé vált. Ma az életszínvonal általános emelkedésével az állattenyésztés szerepe tovább növekszik. A modern táplálkozásban a koncentráltabb, biológiailag értékesebb tápanyagok iránti kereslet emelkedik és ez az állattenyésztés fokozott fejlesztését kívánja.

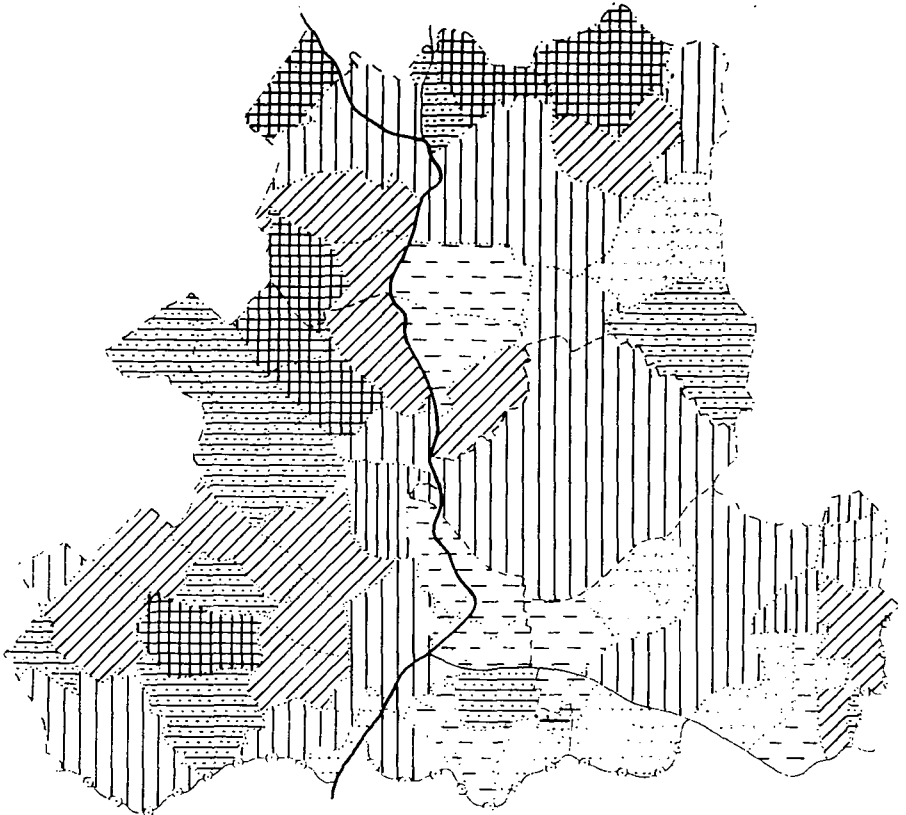
A magasabb szintű feladatok teljesítését a termelés jelenlegi színvonala, — annak ellenére, hogy az állatlétszám és a termelési hozam egyaránt emelkedett, — még nem elégíti ki. Erre utal az is, hogy az állattenyésztés a mezőgazdaságilag művelhető összes terület 51%-ról a mezőgazdasági termelés összértékének csak 41%-át szolgáltatja. Ez a nagy eltérés egyrészt a rétek és legelők gyenge terméshozamával, a szántóföldi takarmánytermesztés hiányosságával, másrészt az állatállomány színvonalbeli elmaradásával kapcsolatos. A helyzet azonban a fenti összevetés ellenére sem alapvetően kedvezőtlen, mert a rétek, de főként a legelők nagy része a minőségileg leggyengébb talajokon összpontosul, így természetes, hogy alacsonyabb értéket adnak. Ezzel kapcsolatban azonban felmerül a rétek és legelők állagának feljavítása, az értékesebb szántóföldi takarmánynövények nagyobb arányú termesztése. Mielőbb szükségessé válik az állatállomány minőségi feljavítása is. 1960-ban a tehénállomány 17,8%-a, a kocaállomány 4,3%-a, volt csupán törzskönyvezve, illetőleg minőségi ellenőrzés alatt. 1965-ig az évi fejlődés üteme csak 1, illetőleg 1,5%-ot ért el, ezért még a II. ötéves terv végén is alacsony volt a minőségi ellenőrzés foka (22,3%, illetőleg 14,1%).

A megyei állattenyésztés kisebbfokú elmaradása a történelmi fejlődéssel is kapcsolatos. A Dél-Alföldön a termelési specializáció elsősorban a szántóföldi növénytermesztésben alakult ki. Az állattenyésztés kiegészítő jellegűvé vált. Kiemelkedő szerepet csak a Békés-csanádi löszhát jellegzetes kukoricatermesztő területén ért el a sertésenyésztés, míg az állattenyésztés többi ága nem emelkedett az átlag fölé.

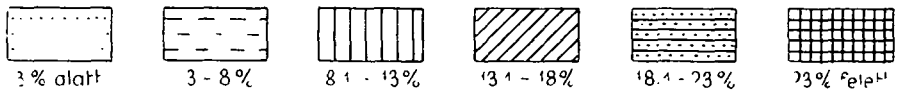
A két világháború között a nyugati piacokon keresetté vált a baromfihús és ez kedvező hatást gyakorolt a baromfitenyésztésre. A tanyás települések mellett a baromfiak nagyszerűen értékesítették a különböző hulladékokat, magvakat, és az alacsony termelési költség nagyobb lehetőséget nyújtott az exportra, miáltal a magyar baromfi az osztrák, német, angol piacokon számottevő tényezővé vált.

A II. világháború során az állatállomány nagy veszteségeket szenvedett. Viszonylag gyorsan sikerült helyreállítani a háború előtti létszámot a sertés- és baromfitenyésztés terén, de hosszabb időt vett igénybe a szarvasmarha- és juhállomány kiegészítése, majd növelése. A lóállomány jelentős fejlődése ellenére sem érte el a háború előtti szintet, később a technika fejlődésével szerepe háttérbe került.

Ma Csongrád megye állattenyésztése elsősorban a földrajzi munkamegosztásban betöltött szerepének megfelelően értékelhető. Jelentőségét az adja meg, hogy az országos állati termék árualaphoz milyen mértékben járul.

A rétek és legelők aránya az összterület %-ában

Mivel a növénytermesztés több terméke nem válik közvetlen áruvá, hanem az állattenyésztésen keresztül értékesül, ezért a megyék többségében az állattenyésztés értéke meghaladja a növénytermesztését. *Csongrád megye nagyon változatos mezőgazdasági termelése következtében olyan helyzet alakult ki, melyben a két fő ág közel azonos szerepet tölt be. Ez a kiegyenlítődés a belterjes növénytermesztési ágak előretörésével különösen a II. ötéves terv időszakában érvényesült. Ha a szőlő és gyümölcs-termés kedvező volt, akkor az árutermelésben, a növénytermesztés értéke meghaladta az állattenyésztését. Összehasonlítva Békés megyével érdekes különbség állapítható meg. Békésben az állattenyésztés bruttó értéke 45%, de az árutermelésben való*

részese dése 62%-os. A nagyarányú eltérés szoros kapcsolatban van a művelési ágak megoszlásával és a szántóföldi növénytermesztési ágak arányával. Békésben bár az 1 kh-ra jutó árutermelés aránya országos viszonylatban kiemelkedő, a belterjesebb ágak Csongrád megyéhez viszonyítva kevésbé érvényesülnek (1. táblázat).

1. táblázat

Csongrád megye növényi és állati termékeinek aránya az áruterelésben
1961—1965 között
(1959. évi változatlan áron millió Ft-ban)

Év	Növényi term.	%	Állati term.	%	Összesen
1961	664	51,1	635	48,9	1,299
1962	624	47,2	699	52,8	1,323
1963	800	52,5	721	47,5	1,521
1964	842	53,9	718	46,1	1,560
1965	720	45,8	852	54,2	1,572

A táblázatból kitűnik, hogy öt év átlagában csaknem azonos volt a növénytermesztés és állattenyésztés áruterelési értéke. Az állattenyésztés egyenletesebb fejlődése mellett az időjárási viszonyok következtében adódó kilengések főként a növénytermesztésben tükröződnek. Az áruterelés egészének fejlődési üteme kedvezőnek mondható, annak ellenére, hogy 1965. évi eredmény csak 18%-kal haladta meg a tervidőszak kezdetét.

Az állattenyésztés bruttó termelési értéke nagymértékben függ az állatállomány létszámától. Ezért szükséges annak megállapítása is, hogy a megye milyen arányban részesedik az országos állományból és hogyan oszlanak meg az egyes ágak. Csongrád megyében (az összterület 4,6%-a) van az ország állatállományának 5,3%-a. Ez a számosállatban kifejtett arány ugyan nem jelent magas részesedést, de az állomány összetételét elemezve kedvezőbb helyzet adódik. Itt ugyanis a számosállatrészesedésben legnagyobb tényezőként szereplő szarvasmarhatenyésztés csak közepes jelentőségű, helyette a sertés a vezetőszerep. A szarvasmarhaállomány csak a területi részesedésnek megfelelő, a lakosághoz viszonyítva határozottan alacsony (2. táblázat).

2. táblázat

Csongrád megye állatállománya a II. ötéves terv idején az országos állomány arányában

	Megyei állomány db	Országos állomány %-a
Szarvasmarha	86 238	4,6
Sertés	384 860	6,1
Ló	23 940	7,4
Juh	176 006	5,3

A loállomány viszonylag magas aránya a teljes állomány vonatkozásában — csekély száma következtében — nem jelentős. A 7,4%-os részesedés egyben a gépesítettség hiányosságára enged következtetni. Az országos állatállományból való nagyobb részesedésével a baromfiállomány tűnik ki. Főleg a külterjes viszonyok között nagyon eredményesen tenyészthető pulykaállomány szerepel magas értékkel. A tyúkfélék és a liba alig 1%-al múlja felül a területnek megfelelő arányt (3. táblázat).

3. táblázat

Csongrád megye baromfiállománya a II. ötéves terv idején az országos állomány arányában

	Megyei állomány ezer db	Országos állomány %-a
Tyúkfélék	1341	5,3
Liba	45	5,8
Kacsa	32	4,0
Pulyka	23	11,1

Az állatállomány számszerű alakulása mellett az állomány szerkezeti változásai is nagy jelentőségűek. A háború előtti évekkel összehasonlítva jellemző a szarvasmarhaállomány folyamatos növekedése, és a juhállomány háromszorosa való emelkedése. A sertésállomány rohamos csökkenése főként az utóbbi öt évre jellemző. Ezzel egyidejűleg mindhárom állatfaj aránya emelkedett (4. táblázat).

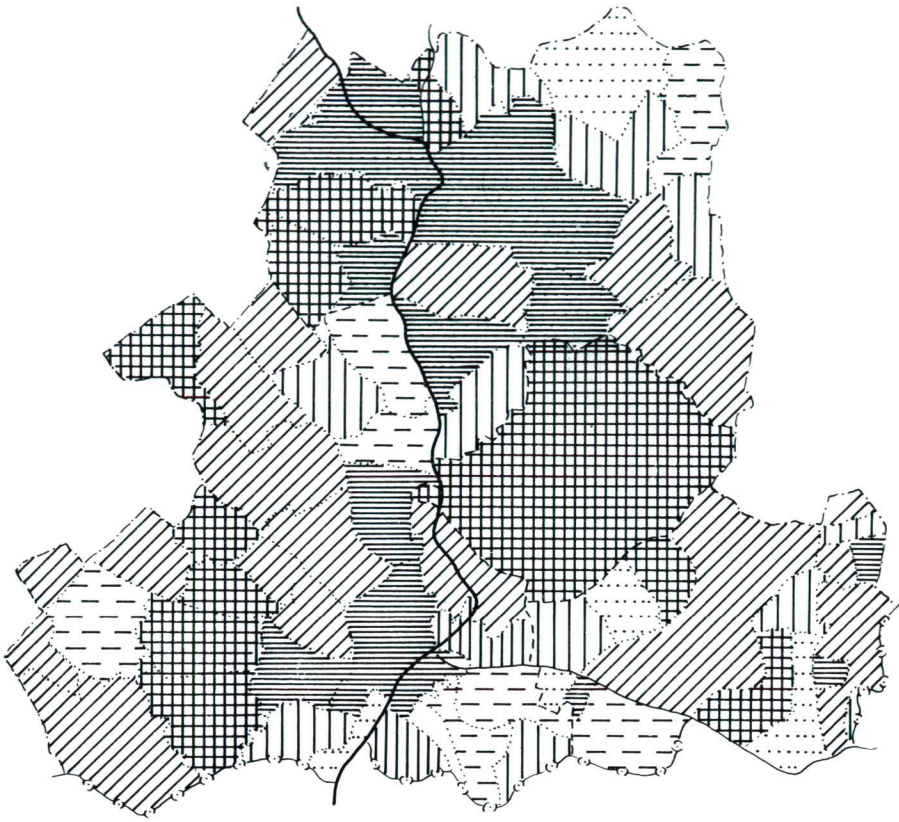
4. táblázat

Csongrád megye állatállományának számszerű és szerkezeti változásai

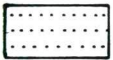
Állatfaj	1935 év 1000 db	Összesen sz. állat %-ában	1960 év 1000 db	Összesen sz. állat %-ában	1965 év 1000 db	Összesen sz. állat %-ában
Szarvasmarha	72,4	39,8	79,9	43,5	88,8	50,3
Sertés	263,7	20,8	343,7	26,3	344,7	27,8
Ló	65,2	36,2	43,2	24,3	20,1	11,3
Juh	65,7	3,2	120,1	5,9	210,7	10,6
Összes						
Sz. állat	144,9	—	146,4	—	141,4	
100 kh						
Mg. ter, jutó sz. állat	21,1	—	22,6	—	24,4	

A 100 kh mezőgazdaságilag művelt területre jutó összes számosállatszám csak keveset változott. Ez viszont a nagy számosállatértéket képviselő loállomány csökkenésével kapcsolatos, ami egyébként pozitív jelenségként értékelhető.

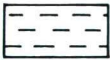
Az állatállomány földrajzi megoszlása és a számosállatsűrűség területi értékei eltérőek. Erős befolyásoló tényezőként hat az állomány összetétele. A háború előtti években magas arányú volt az igaerőállomány. *Jelen viszonyok között a haszonállatok kerültek előtérbe, de a gépesítés fokának megfelelően nagy eltérések adódnak. Azokon a területeken, ahol a gépesített nagyüzemi szántóföld művelés van túlsúlyban, az állománysűrűség csökkent, jóllehet a haszonállatok száma emelkedett.* Ugyancsak negatív változás következett be ott is, ahol főként a juhállomány növekedett. Az erősen tagolt, homoki növénytermesztő területen viszonylag magas loállomány maradt, ami kedvezően befolyásolja az állatsűrűséget. Ugyanitt a sok háztáji gazdaság szarvasmarhaállománya hat pozitívan. A tiszántúli löszhát magas állatsűrűsége elsősorban a sertésintézéshez kapcsolatos. Megállapítható azonban, hogy Csongrád megyében jellegzetes állattenyésztő körzet nem alakult ki. A különböző területek állatsűrűségi eltérései főként a szerkezeti viszonyokkal kapcsolatosak. Éppen ezért egy-egy terület állattenyésztésének eredményességét koránt sem fejezik ki az említett adatok. Az állattenyésztés helyzetét egyes ágak elemzése tárja fel.

100 kh mezőgazdasági (szántó, rét, legelő) területre jutó
számosállat (1966. márc. 31.)

10 db alatt

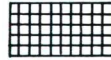
10,1-15 db

15,1-20 db

20,1-25 db

25,1-30 db

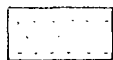
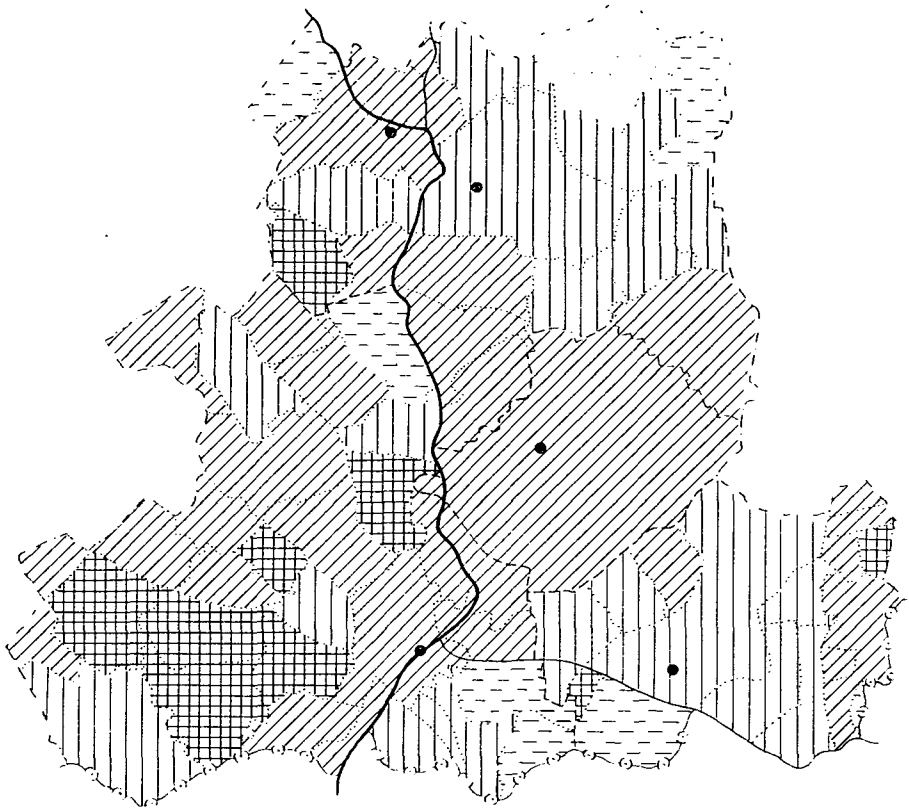
30 db felett

Szarvasmarhatenyésztés

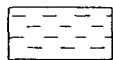
A szarvasmarha sokoldalú használhatósága következtében a legjelentősebb háziállat. A hús- és tejtermelés mellett fontos ipari nyersanyagot szolgáltat. Trágyája a talaj termőerejének fenntartásában játszik fontos szerepet. A szarvasmarha kedvezően hasznosítja a zöldtakarmányt, a szénát, a különböző mezőgazdasági hulladékokat (árpa-zab-szalma, kukoricaszár, leveles répa) és növényi termékek ipari feldolgozása után visszamaradó melléktermékeket (olajpogácsa, répaszelet, sörtörköly, stb.). Elterjedése a kötött és laza talajokon egyaránt nagy. A homokterületeken a mezőgazdaság szerkezeti átalakulásával súlyponti jelentőségűvé válik.

Az évszázados legeltető szarvasmarhatenyésztést a XIX. század második felében váltotta fel az istállózás. Rövidesen kicserélődött az alacsony hozamú szürke marhaállomány és helyette a nemesített magyar vöröstarka terjedt el. A mezőgazdaság belterjesebbé válásával a szarvasmarha.

tenyésztés hozamának növekedésére törekedtek, majd a technika fejlődésével már a két világháború közötti időben az igavonóállatok száma erősen csökkent. A háborús veszteségek, melyek a nagybirtokon erősebben érvényesültek, tovább apasztották. A gyors hadműveletek következtében Csongrád megye szarvasmarhaállományának vesztesége az országos arányokhoz képest kisebb volt, ezért helyreállítása is rövidebb időt vett igénybe.

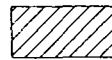
6 db alatt

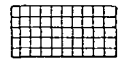
6,1 - 9 db

9,1 - 12 db

12,1 - 16 db

16 db felett

100 kh mezőgazdasági (szántó, rét és legelő) területre
jutó szarvasmarhák száma (1961)

A kollektivizálás lényegesen nem befolyásolta a fejlődést és az állomány 1963-ban érte el csúcstétékét (5. táblázat).

5. táblázat

A szarvasmarhaállomány változásai

Év	Összes szarvasmarha db	Tehénállomány db	%
1935	74 427	39 253	54,1
1950	80 577	—	—
1954	75 833	34 027	45,0
1963	88 986	36 625	41,1
1966	88 855	34 985	39,3

A szarvasmarhaállomány földrajzi elhelyezése viszonylag egyenletes. A magas állatsűrűségű területek csekély kiterjedésűek és szoros kapcsolatban állnak a birtokmegoszlással és a fő művelési ágakkal. Jelenleg kisebb az állatsűrűség a szentesi-járás északkeleti felében, a Tisza jobbpart közepén és a Tisza—Maros szög keleti felében. A II. ötéves terv átlagában a 100 kh mezőgazdasági területre jutó szarvasmarha (13,5) alacsonyabb az országos átlagnál, és az alföldi megyék középtértékének felel meg.

A szarvasmarhatenyésztés jellegét erősen befolyásolja az állomány összetétele. Csongrád megyében a tehének aránya 1966-ban 40%-os. Korábbi évekhez viszonyítva (1957-ben 48%), csökkenés mutatkozik, ami arra vall, hogy a tejtermelés mellett egyre nagyobb jelentőségre emelkedik a vágóállat termelés. Hasonló tendencia jelentkezik a szomszédos Békésben is, ahol 1964-ben a tehenarány ugyancsak 40%-os volt. Csak a jellegzetesen tejtermelésre szakosított gazdaságokban van 50%-nál magasabb arány. (Már Dunántúl nyugati részén is a megyei átlag mélyen 50% alatt van, Zalában 1964-ben 43%).

A mezőgazdasági termékek árrendezése is hozzájárult a tehénállomány csökkenéséhez, mert a vágóállat előállítás kedvezőbbé vált. Az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek mellett egyéni gazdák is nagy számban vállalkoznak a szarvasmarhahizlálásra. Erre mutat az állami felvásárlás kedvezőbb alakulása is. (6. táblázat).

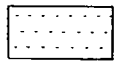
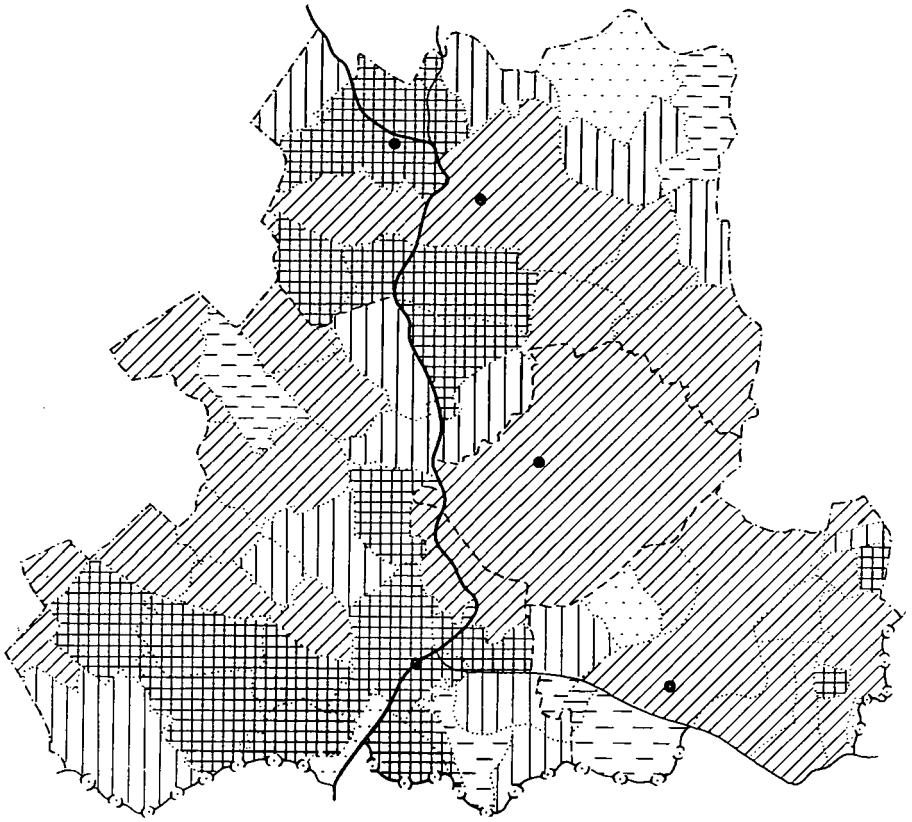
6. táblázat

A vágómarha felvásárlás alakulása

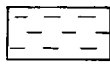
1953		1960		1963		1964	
Ezer db	tonna	Ezer db	tonna	Ezer db	tonna	Ezer db	tonna
14,0	4 661	25,3	11 220	26,5	12 967	21,8	11 009

A felvásárlásban mutatkozó évi ingadozások különböző okokra vezethetők vissza. A II. ötéves terv folyamán megfigyelhető volt, hogy a páratlan években a hímállomány nagyarányú kivágása következtében a páros években visszaesés következett be. A felvásárlás a termelőszövetkezetek marhaállományának alakulásával is szoros kapcsolatban volt.

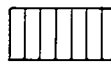
A II. ötéves terv idején a vágómarha országos felvásárlásának 5%-át Csongrád megye szolgáltatta. Ez a helyi fogyasztáson felül a Csongrád megyei Húsipari Vállalat nyersanyag igényét is nagyrésztben fedezte és csak kisebb mennyiséget kellett a szomszéd megyékből átvenni. A behozatal ellenére a megye nagyon jelentős export-

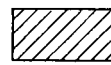
6 db alatt

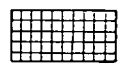
6,1 - 9 db

9,1 - 12 db

12,1-16 db

16 db felett

100 kh mezőgazdasági (szántó, rét és legelő) területre juto szarvasmarhák száma (1965)

feladatokat is teljesített és részt vett az ország egyéb részeinek ellátásban. A vágómarha behozatal és kivitel aránya negatív. A megyei termelés aktivitása a késztermékek vonatkozásában érvényesül. (7. táblázat).

7. táblázat
A vágómarha kereskedelmi változásai
Me: tonna

	1961	1962	1963	1964	1965
Beh. más megyéből	954	2811	1159	684	6277
Export	493	534	1959	1852	4070
Más megyébe	11	189	838	34	222
Összes elszállítás	504	723	2042	1886	4292
Be- és kivitel-különbsége	- 449	- 2087	+ 864	+ 1202	- 1984

Öt év alatt a be- és kivitt vágómarha 2454 tonna negatívummal zárult. A fenti mennyiség behozatalát azonban nem a közvetlen fogyasztás, sem pedig az ipari nyersanyagellátás nem indokolta. Az 1965. évi nagyarányú behozatal elsősorban a szérumtermeléssel volt kapcsolatos. A hódmezővásárhelyi vágóhidra az ország 16 megyéjéből olyan szarvasmarhákat kellett behozni, melyek szájszél- és körömfájáson még át nem estek, és védőoltásban sem részesültek. Más években a behozatal csak a szomszédos Bács- Békés és Szolnok megyékre terjedt ki, és jóval kisebb volt.

A szarvasmarhatenyésztés másik alapvetően fontos ága a tejtermelés, a második ötéves terv idején kedvezően fejlődött. A szarvasmarhaállomány 40%-át képező tehénállomány hozama azonban nagyon eltérő. Az egyéni gazdaságokban a tervidőszak kezdetén a fejési átlag 1880 liter volt és 5 év alatt csaknem stagnált. Ezzel szemben a termelőszövetkezeteknek már 1961-ben sikerült 2140 literes átlagot elérni ami 1964-ben 2540 literre emelkedett. 1965. évi járvány az évi tejtermelést átmenetileg 2140 literre vetette vissza. Az állami gazdaságokban közel 3 ezer literes átlagot értek el (1964-ben 2,951), amely az említett erősen járványos évben sem süllyedt 2300 liter alá.

A fejési átlagok egyenletes emelkedése lehetővé tette, hogy a tehénállomány csökkenése mellett az összes tejtermelés mennyisége állandósuljon. Közben az állami felvásárlás aránya egyre nagyobb mértékben növekedett. 1961-ben az összes tejtermelésből 42,1%, 1964-ben már 60,8% került megyei áruellátásba (8. táblázat). Mivel a termelőszövetkezetekben nagyobb kárt okozott a járványos betegség, 1965-ben átmeneti visszaesés következett be, ami a tejtermékek előállításában kisebb zavart okozott. A kedvező fejlődési tendencia azonban a korszerű istállók kiépítésével a jövőben még fokozódni fog, és ezzel a kollektív gazdaságok áruterelésben betöltött szerepe is sokat javul.

8. táblázat

A tejtermelés és felvásárlás alakulása a II. ötéves terv idején (ezer l-ben)

	1961		1962		1963		1964		1965	
	Termelés	%	Termelés	%	Termelés	%	Termelés	%	Termelés	%
Összes term.	66 314	100,0	62 439	100,0	60 202	100,0	66 429	100,0	62 981	100,0
Felv.	28 040	42,1	30 917	49,4	35 558	59,0	40 421	60,8	35 167	55,8
<i>Ebből az áruterelők aránya:</i>										
Tsz.	9 691	34,5	12 266	39,7	14 574	40,9	17 236	42,6	15 531	44,1
Állami	9 994	35,6	10 350	33,4	9 964	28,0	11 286	27,9	7 809	22,3
Egyéb	8 355	29,9	8 301	26,9	11 020	31,1	11 899	29,5	11 827	33,6

A táblázatból világosan kitűnik, a termelőszövetkezeti áruterelés állandó emelkedése és a magas fejési átlagokkal döntő szerepet betöltő állami gazdaságok tejtermelése. A viszonylag nagy tehénállománnyal rendelkező egyéni termelőktől származó állami felvásárlás is kedvező fejlődésről tanúskodik.

Sertésenyésztés

A sertés a legszélesebb körben elterjedt háziállat. Nagy szaporaságával, jó alkalmazkodó képességével, gyors növekedési és fejlődési erélyével, kitűnő takarmányértékesítési képességével tűnik ki. A termelőszövetkezetek, állami gazdaságok, háztáji területek jövedelmét egyaránt kedvezően emeli a sertésenyésztés. Sok sertést tartanak a saját takarmánnyal nem rendelkező ipari és egyéb dolgozók is. A sertésenyésztés ősi foglalkozás, de Csongrád megyében való nagyobb arányú elterjedése csak a múlt század második felére jellemző. Kapcsolatos a kukorica vetésterületének nö-

vekedésével és az istállózó állattenyésztéssel. A szarvasmarhánál kisebb tőkebefektetést kívánó és gyorsabb megtérülést biztosító állattenyésztési ág főként a kisparaszti gazdaságokban vált általánossá.

A városok hússzükségetének emelkedése kedvezően hatott az ipari hizlalás elterjedésére is, ami az állomány jelentős növekedéséhez vezetett. A kedvező exportlehetőségek ugyancsak előnyösen hatottak a sertésenyésztésre. Már az első világháború előtt nagymennyiségű hús és zsír került a nyugati piacokra. A korán kialakult húspar, főként a szalámigyártás, tovább növelte a sertésenyésztés elterjedését.

Az első világháború előtti időkig főként a magyar mangalicát tenyésztették. A sertésenyésztés belterjesebbé válásával, a hús iránti igény növekedésével arányosan a húsertések kerültek túlsúlyba. Ma már az állomány több mint 75%-át húsertések és hússellegű keresztezett fajták alkotják.

A sertésállomány a XIX. század végétől napjainkig az átmeneti visszaesésektől eltekintve folyamatosan nő.

Még a második világháború súlyos veszteségeit is a nagyobb háziállatok közül a leggyorsabban regenerálta és 1966-ban 25%-ban haladta meg az 1935-ös állományt, A sertésvágást korlátozó intézkedésekkel már 1950-ben sikerült a háború előtti meghaladó állományt kialakítani. Az első öt éves terv idején azonban a további fejlődés elmaradt és csak 1956-ban ért el egy csúcst. A nagyarányú vágások következtében ekkor ismét visszaesett, majd 1962-ben kulminált (413 ezer). A tömeges kollektivizálás átmeneti csökkenést eredményezett, de 1964-ben már ismét 380 ezer volt az állomány. Az 1965. évi. száz és körömfájás következménye a mai viszonylag alacsonyabb állománylétszám. (9. táblázat).

9. táblázat

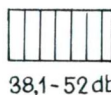
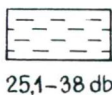
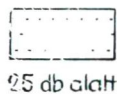
A sertésállomány változása

Év	Sertésállomány db	Ebből koca db	%
1935	263 724	31 679	12,0
1950	378 411	39 549	10,4
1954	266 080	29 202	10,9
1962	413 443	36 100	8,7
1966	344 728	28.449	8,2

Az évenként bekövetkező nagyobb hullámozás szoros kapcsolatban van a kukoricatermesztés eredményességével. Jó termésű évek után a sertésállomány 15—20%-os emelkedése várható. Az állomány létszámának növekedése, vagy csökkenése nem pontosan fejezi ki a sertésenyésztés évenkénti eredményességét. Ez főleg a hizott sertések vágósúlyának változásával kapcsolatos. A húsertésállományra való áttérés folyamán kedvezőbbé válik a vágósúly emelkedése, ami hozzájárul az állományingadozás kiegyenlítéséhez.

A táblázatból az is kitűnik, hogy az összállományon belül a kocák száma erősen csökkent. Míg a felszabadulás előtt arányuk 12% volt, 1964-ben már 8,7%-ra apadt. Ez a jelenség önmagában pozitív jelenségként hat, mert a szaporaság emelésével kisebb kocaállománnyal is jó eredmény érhető el, de nagyobb arányú csökkenés a kollektivizálással kapcsolatos. 1963. után sokan nem folytatták tovább a tenyésztést, az anyakocákat levágták és csak hizlalásra rendezkedtek be. A termelőszövetkezetek megerősödésével azonban a kocaállomány további csökkenése megszűnik és a 8%-os arány a továbbfejlődés követelményeinek még megfelel.

A sertésenyésztés földrajzi elhelyezkedése közel sem olyan egyenletes, mint a szarvasmarháé. Egy-két sertést a homokterületek parasztgazdaságaiban is tartanak, és a falusi lakosság között általában elterjedt, de mégis határozott súlypontja a

100 kh mezőgazdasági területre jutó
sertések száma (1961)

tiszántúli löszhát jellegzetes kukoricatermesztő területén van. Jelentős a sertésenyésztés a Szeged környéki fekete földéken, valamint a Tisza-jobbparti terület északi felében. Legalacsonyabb az állatsűrűség a szentesi-járás északkeleti felében és a Duna-Tisza köze gyenge minőségű homokterületein. A 100 kh mezőgazdasági területre jutó sertés a II. ötéves terv átlagában 58,1 volt. A felszabadulás előtti évekhez viszonyítva (1935-ben 38,4) nagymértékben emelkedett és a fejlődés üteme jelenleg is kedvező. Az országos átlagot (49,1 db) jóval meghaladó eredménnyel a megyék közötti harmadik helyet foglalja el.

Csongrád megye kiemelkedő sertésenyésztése, az országos állomány 6%-át képviselve az árutermelésben is hasonló értékkel szerepel. *Az állami felvásárlást az állomány létszáma mellett több tényező befolyásolja.* Ezek közül legjelentősebb a

kedvezményes takarmányjuttatás mértéke, valamint a szabadpiac árviszonyának alakulása. A felvásárlás aránya szektoronként is eltérő. A termelőszövetkezetekben a vágósertés termelés és felvásárlás aránya 90%-os, ezzel szemben a háztáji és egyéb gazdaságok elsősorban saját fogyasztásra termelnek, ezért innen az állami felvásárlás számára csak 20—23% jut. A termelőszövetkezetek árutermelése a II. ötéves terv idején egyenletesen fejlődött, de az 1965-ben végrehajtott árrendezés az egyéb termelőkre is kedvezően hatott, és hizottsertésük több mint 1/3-át az állami felvásárló szervezeteknek adták át (10. táblázat).

10. táblázat

A termelőszövetkezetek vágósertés termelése és az árutermelés arányának változása (ezer db-ban)

	1961	%	1962	%	1963	%	1964	%	1965	%
Term.	67,3	100	87,0	100	95,0	100	81,5	100	98,4	100
Felv.	59,0	92,6	82,4	94,7	86,6	91,1	78,7	96,6	93,1	95,0

Az önellátás magas aránya, egyen az árutermelés kedvező fejlődése mutatkozik a háztáji és egyéb gazdaságok termelését bemutató táblázatból (11. táblázat), ahol kitűnik, hogy a II. ötéves terv idején minden 3,6 lakosra egy önálló sertésvágás jutott. Ebből következik, hogy a helyi lakosság a központi áruellátást csak mérsékelten veszi igénybe. Az országos termelés 6%-át nyújtó készletekből 30—32%-ot használnak fel a megyében, a többi a megyén kívülre és az exportfeladatokat betöltő húspiar számára jut.

11. táblázat

A háztáji és egyéb gazdaságok vágósertés termelése és az árutermelés arányának változása (ezer db-ban)

	1961	%	1962	%	1963	%	1964	%	1965	%
Term.	186,9	100	180,0	100	163,1	100	156,2	100	191,8	100
Felv.	54,0	28,9	58,0	26,6	45,4	27,8	29,2	18,6	65,1	33,9

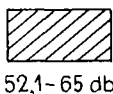
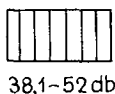
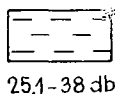
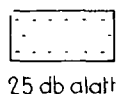
A magánszektor a vágósertés mellett a süldőtermelésben is igen jelentős szerepet tölt be. A II. ötéves terv idején évi átlagban 67 006 süldőt szolgáltatott a megyén kívüli értékesítés számára.

Az árutermeléshez járulnak még az állami mezőgazdasági üzemek, továbbá a kizárólag hizalási feladatot betöltő állami sertéshizalók (Szeged, Szentes). Ennek megfelelően a megye teljes árutermelése nagyon kedvezően alakult. 1965-ben a jobb árviszonyok következtében az egyéni termelők nagyobb árukínálata különösen magas árutermelést biztosított. A felvásárlási árak emelkedése a továbbiakban is kedvezően hat a központi készletek évről évre való növekedéséhez (12. táblázat).

12. táblázat

A hizottsertés felvásárlás alakulása

1953		1961		1963		1964		1965	
ezer db	q	ezer db	q	ezer db	q	ezer db	q	ezer db	q
48,9	59 994	131,3	163 815	157,6	190 033	146,2	181 000	169,0	245 450

100 kh mezőgazdasági területre jutó sertések száma (1965)

A központi készletbe kerülő áruk fedezik a helyi fogyasztást, részben az ipari nyersanyagszükséglet, és kisebb mennyiség exportra is jut.

Az országos feladatokat betöltő húsipari vállalat azonban megyei nyersanyagon kívül Békésből és Bácsból is rendszeresen vesz át hizott sertéseket. A behozatal és a kivitel aránya a szarvasmarhához hasonlóan ebben az esetben is negatívummal zárul. (13. táblázat). A sertésenyésztés további aktivitása az ipari késztermékekben jelentkezik.

13. táblázat

A vágósertés kereskedelem változásai. Me: tonna

	1961	1962	1963	1964	1965
Behoz. más megyéből	5349	7165	6150	8784	7020
Export	991	363	1059	1428	2887
Más megyébe	—	—	—	—	823
Összes elszáll.	991	363	1059	1428	3711
Be- és kiv. különb.	— 4358	— 6801	— 5054	— 7356	— 3309

A táblázatból kitűnik, hogy a vágósertés behozatal szoros kapcsolatban van a megyei felvásárlás alakulásával, valamint a húsipar igényének növekedésével. Az 1965. évi viszonylag kismértékű behozatal a kedvező megyei felvásárlás eredményeként vehető. A nagy termelési kapacitással működő húsipar azonban a jövőben is számít a szomszédos Békés nyersanyag szolgáltatójára.

Ahhoz, hogy a sertésenyésztés terén elért kedvező eredmények továbbfejlesztése biztosítható legyen elsősorban, a termelőszövetkezetek állatállományának minőségi javítására van szükség. Fokozott mértékben kell áttérni a hús, illetőleg a húsjellegű keresztezett sertések hizlalására. A koncentráltabb takarmányok szélesebb körű felhasználása a jelenlegi állománylétszám mellett is jelentős mértékű vágósúly növekedéshez vezetne, ami egyben az árutermelés további fellendülését segítené elő.

Juhtenyésztés

A juhtenyésztés a XIX. század közepéig az egyik legfontosabb állattenyésztési ág volt. A múlt század végén azonban a mezőgazdaság belterjessé válásával, a tengerentúli országok nagyarányú gyapjúexportjával kapcsolatban sokat veszített jelentőségéből. Különösen nagymértékben csökkent az állomány az első világháború után, majd a gazdasági válság éveiben. A harmincas évek végén különböző intézkedésekkel sikerült az állomány létszámát emelni, de a világháború veszteségei alapjaiban rengették meg az egész juhtenyésztést.

A felszabadulás után nagy gondot fordítottak a juhállomány fejlesztésére. Fontos feladattá vált az ország gyapjúszükségletének ellátása. A nagy veszteségeket viszonylag gyorsan sikerült helyreállítani, és 1950-ben a juhállomány létszáma már több mint 30%-kal haladta meg az 1935. évi szintet.

A legnagyobb fejlődést a II. öt éves terv idején sikerült elérni, amikor 5 év alatt az állomány csaknem megkétszereződött. 1960-ig főként az állami gazdaságokban volt nagyobb arányú a növekedés. Ettől kezdve a termelőszövetkezetek vették át a vezetőszerepet és a nagyarányú emelkedés is elsősorban a szövetkezeti állományban következett be. 5 év alatt négyeszeresére való emelkedést sikerült elérni. A háztáji gazdaságok ugyan ezen idő alatt megkétszereztek állományukat (14. táblázat).

14. táblázat

A juhállomány változásai

Év	Juhállomány db	Ebből anyajuh	
		db	%
1935	65 708	31 018	47,2
1950	86 744	44 239	51,1
1954	100 792	55 917	55,4
1960	120 190	54 537	45,3
1966	210 171	96 025	45,7

A juhtenyésztés fejlesztésének kedvező természeti feltételei vannak. Úgy a Duna-Tisza köze, mint a Tiszántúl nagyterjedésű gyenge minőségű szikesei jelenleg juhtenyésztéssel hasznosíthatók a legeredményesebben. A juh a gyenge minőségű szénát, a legtöbb mezőgazdasági hulladékot is jól értékesíti. Kombájn aratás után a tarlómaradványok kitűnő átmeneti legelőt biztosítanak.

A felszabadulás előtt a juhállomány legnagyobb része a nagybirtokra összpontosult. De 1945. után a csekély beruházást igénylő állattenyésztési ág gyorsan elterjedt a tőkeszegény kisbirtokokon, majd később a termelőszövetkezetek is szívesen választották a juhtenyésztést. Ennek következtében az állomány fokozatosan ismét nagyüzemekbe tolódot át.

Érdeemes összehasonlítást tenni, hogy a II. ötéves terv idején milyen arányban emelkedett a különböző szektorok állománya (15. táblázat).

Az állami gazdaságok állománylétszáma az elmúlt tervidőszakban alig változott, arányuk az összállományban csökkent, és helyette a termelőszövetkezeteké növekedett. A háztáji és egyéb gazdaságok állománya a kollektivizálás folyamán többet változott. Az átmeneti csökkenés után az összállományban levő arányuk ismét emelkedik.

15. táblázat

A juhállomány szektoronkénti fejlődése a II. ötéves terv idején

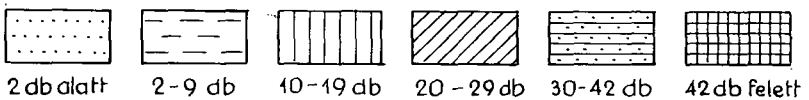
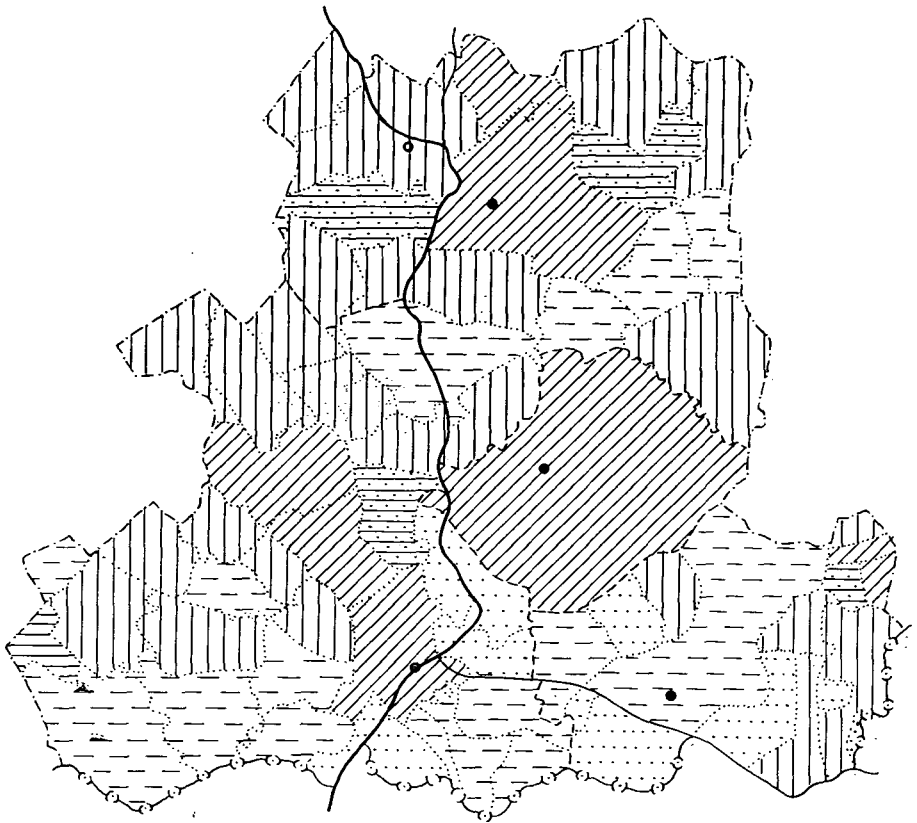
Év	Term. szöv.		Állami gazd.		Háztáji és egyéb gazd.		Összes állomány db
	db	%	db	%	db	%	
1960	35 599	29,6	47 160	39,3	37 413	31,1	120 190
1963	92 839	59,3	45 684	25,0	45 700	24,7	184 232
1964	106 639	51,9	47 508	23,3	50 932	24,8	205 079
1966	116 717	55,5	43 387	20,7	50 067	23,8	210 171

A táblázatból kitűnik, az is, hogy az összállomány évi növekedése elérte a 15—20 ezret, míg az 1965-ös járványos évben az emelkedés elmaradt.

A juhállomány gyapjútermelő jellegű, de a hús és tejtermelés is fontos szerepet tölt be, bár a juhhús fogyasztás nem általános. Főként a tenyésztők és falusi lakosság fogyaszt nagyobb mennyiségű juhhúst. A hiányos takarmányozási viszonyok következtében alacsony a tejhozam, ezért a feldolgozóipar igényét nem mindig elégíti ki.

A gyenge minőségű gyapjút szolgáltató hagyományos fajták már csaknem teljesen kicserélődtek és az állomány különböző minőségű merinói juhkoból áll. A juhállomány növekedésével azonban korántsem tartott lépést a gyapjútermelés emelkedése. A felszabadulás előtti alacsony átlagok továbbra is megmaradtak. Kedvezőbb eredményeket csak néhány állami gazdaságokban értek el (1965-ben a Derekegyházi ÁG-ban 5,7), de a megyei átlag már évek óta 3,7 kg körüli.

A juhállomány elhelyezkedése az utóbbi évek jelentős állománylétszám növekedésével sokat változott. A felszabadulás előtt súlypontja a Duna—Tisza köze homokterületein volt. Sok juhot tartottak a gyenge minőségű Tisza-jobbparti legelőkön, továbbá Derekegyház környékén és a megye északkeleti felében. Hódmezővásárhely szikes legelőit is jórészt juhtenyésztéssel hasznosították. A tervgazdálkodás folyamán a tenyésztés súlypontja a Tisza-mente északi felére és Tiszántúlra helyeződött át. Különösen nagy juhállományuk van a szikes legelőkön gazdálkodó termelőszövetkezeteknek és állami gazdaságoknak. A II. ötéves terv átlagában 100 kh mezőgazdaságilag művelt területre az országos értéket (24,3) meghaladva 26,5 juh jutott. *Ezzel Csongrád megye a felszabadulás előtti évtized átlagának közel*

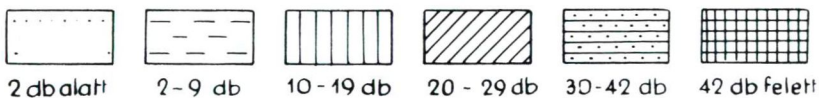
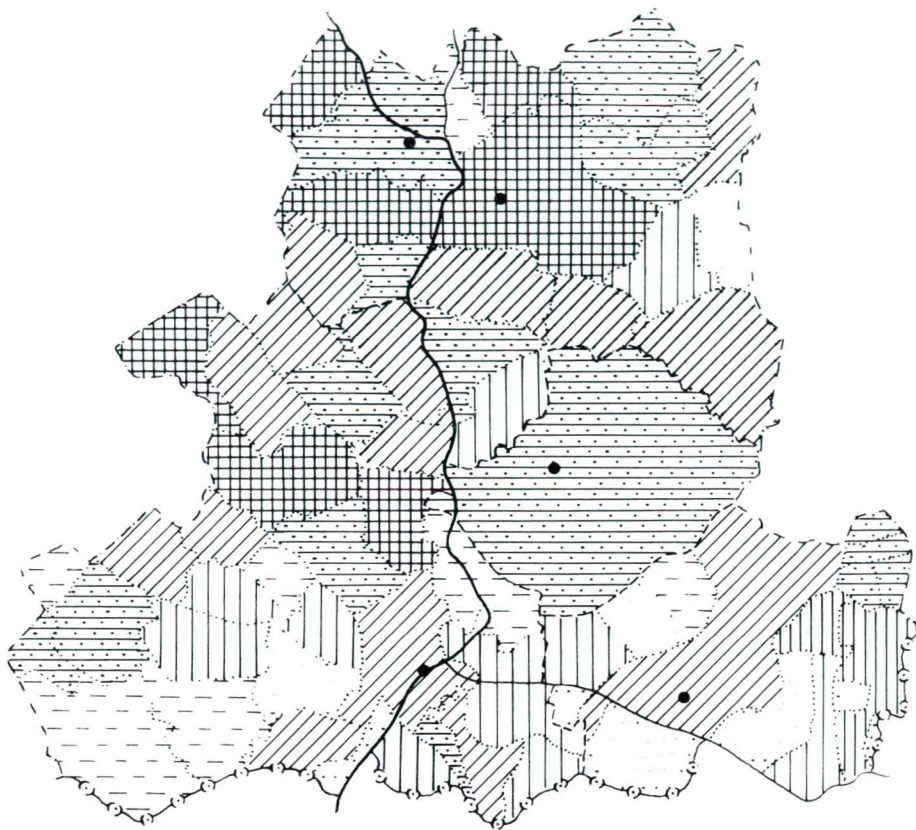
100 kh mezőgazdasági területre jutó
juhok száma (1961)

háromszorosát elérve országos viszonylatban a harmadik helyen áll. Az állomány növekedésével, a földrajzi elhelyezkedés megváltozásával azonban mit sem javultak a tenyésztés adottságai. Tízántúl szikes legelői nyáron kiszáradnak, a homoki legelők sem biztosítanak elegendő táplálékot.

Mivel mindkét területen a szénatermelés gyenge, a téli takarmányozás nehéz feladat elé állítja a tenyésztő gazdaságokat. Ez az oka annak, hogy a gyapjúhozam nem emelkedett és minőségileg sem javult. A szikes legelők időszakos öntözésével, sokat lehetne kijavítani a juhállomány takarmányellátásán.

Csongrád megyében van az ország juhállományának 6,2%-a. Innen kerül ki a gyapjútermelés 6,3%-a és a megye szolgáltatja a vágójuh termelés 4,2%-át. Az álló-

100 kh mezőgazdasági területre jutó
juhok száma (1965)

mány növekedésével párhuzamosan emelkedett a vágójuhtermelés. Míg 1961-ben közel tízezer, addig 1964-ben már több mint húszezer juh került az országos árualapba. A súlybeli növekedés is közel azonos arányt ért el. (16. táblázat.)

16. táblázat
A juhhús ártermelés változása
Me: tonna

1961	1962	1963	1964	1965
296,8	372,1	367,0	609,5	700,0

Az országos vágújuh termelésben való kisebb arányú részvétel a háztáji és egyéb gazdaságok viszonylag nagy önfogyasztással kapcsolatos. Pl. az 1965. évi 700 tonna juhhúsból csak 1,8%-ot szolgáltatott a háztáji gazdaságok, pedig az összállomány 23,8%-a ide összpontosult. A döntő mennyiséget az állami gazdaságok (60,4%) és a termelőszövetkezetek (37,8%) adták. Mivel a juhhús fogyasztása kevésbé terjedt el, a megyei felhasználás 5 évi átlagban 45%-os. A többi az országos ellátást szolgálja.

A juhtenyésztő gazdaságok évente 5—9 ezer hl tejjel járulnak élelmezési iparunk nyersanyagellátásához. A tejtermelés az állomány növekedésével ugyan arányosan emelkedett, de az egyedi hozam ma is alacsony. Az egyenletes ösztermelés fejlődését az 1965. évi járványos betegség erősen visszavetette (17. táblázat).

17. táblázat

A juhtej árutermelés változása (a tanácsi szektorban) ezer literben

1961	1962	1963	1964	1965
4,905	5,842	7,855	9,923	5,918

A felvásárolt tejet 75%-ban a Csongrád megyei Tejipari Vállalat dolgozta fel, a többi Budapestre került. A megyén belüli felhasználás kb. 35%-os. A megyei tejtermelés aktivitása a Tejipari Vállalat évi termelésében jut kifejezésre.

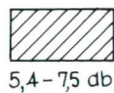
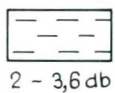
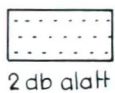
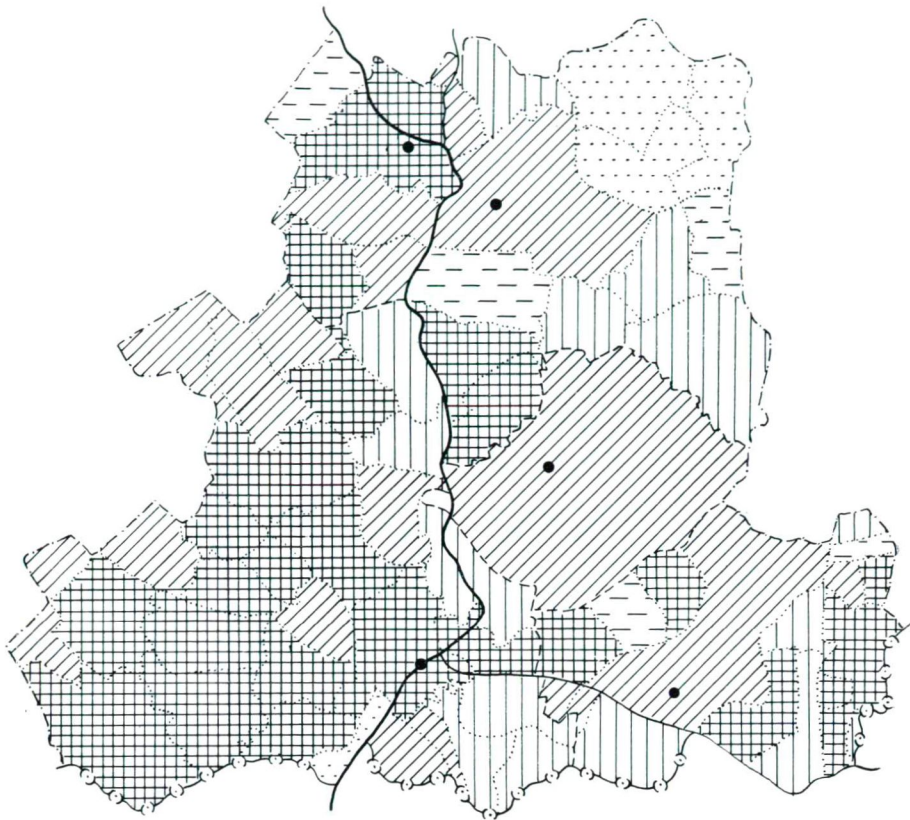
A juhtenyésztés továbbfejlesztéséhez elsőrendű népgazdasági érdek fűződik. Viszonylag csekély befektetéssel, a takarmányozási viszonyok megjavításával sokat lehetne javítani a tenyésztés eredményességén. Főfeladatként jelentkezik a gyapjútermelés mennyiségi és főleg minőségi javítása. Ez azért is jelentős, mert az országos juhállomány nagymértékű emelkedése mellett ma is igen jelentős a gyapjúimport. A kielégítetlen takarmányozási viszonyok megszüntetésével emelkedik a vágószűly és jelentősen növelhető a tejtermelés színvonala.

Lótenyésztés

A hazai lótenyésztés elsősorban igavonó és hátsólovat szolgáltat. A vágóló termelésre akkor kerül sor, ha már mint igavonó eredményesen fel nem használható. A kedvező vágószűly elérése érdekében azonban itt is alkalmazzák a hízlaló takarmányozást.

Csongrád megyében a lótenyésztés erős történelmi hagyományokkal rendelkezik. A kötött talajokon lévő nagykiterjedésű legelők kitűnő feltételeket nyújtottak a lótenyésztés számára. A Mezőhegyesen 1875-ben létesített kincstári ménésbirtok az egész Dél-Alföld minőségi lótenyésztését segítette elő. A katonai és mezőgazdasági célra egyaránt alkalmas tájfajták kialakításával a lóállomány gyorsan gyarapodott. A szántóföldi növénytermesztés terjedése különösen kedvezett a lótenyésztés fejlődésének. Ennek következtében a XIX. század közepén a legjelentősebb állattenyésztési ágá vált. Az állomány folyamatos emelkedése az első világháborúig maradt meg. Ezután már csak a mezőgazdaságban tartotta meg vezető szerepét, a szállításban a gépek erős versenye háttérbe szorította. A második világháború súlyos veszteségeit viszonylag gyorsan sikerült regenerálni és 1950-ben, az 1935. évi állományhoz viszonyítva már csak 14%-os hiány mutatkozott. A gyors fejlődésre ösztönző hatású volt a földreform következtében kialakult sok parasztgazdaság, ahol a ló a legfontosabb igavonó és szállító szerepét töltötte be.

Az ötvenes években ismét némi csökkenés következett be, de a gépesítés nagyobb arányú térhódításáig Csongrád megyében mindig elérte az ötvenezret. A fejlődés időszakában kevés volt a vágóló, de a nagyüzemi gazdálkodás térhódításával, a gépesítéssel egyre több lovat szállítottak a vágóhidakra. Az általános csökkenés a II. ötéves terv idején vette kezdetét. 1960-tól 1966. márciusáig a lóállományt több mint 50%-os veszteség érte. A csökkenés a mezőgazdaság technikai fejlesztésével tovább folytatódik, de az igavonó ló kisebb mértékű szerepe a mezőgazdaságban még sokáig fennmarad (18. táblázat).

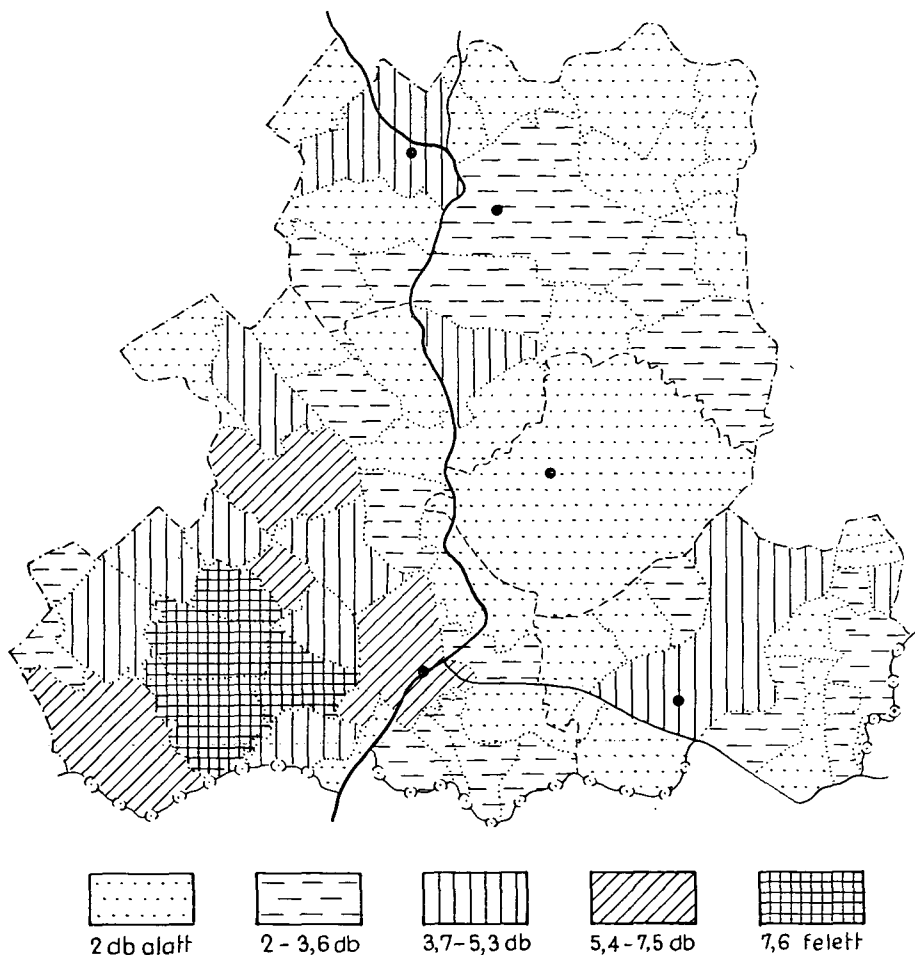
100 kh mezőgazdasági területre jutó
lovak száma (1961)

18. táblázat

A lóállomány változásai

Év	Lóállomány db
1935	65 292
1950	54 090
1960	43 362
1963	22 909
1964	21 163
1966	20 066

A lóállomány általános csökkenésével a területi megoszlásban lényeges különbségek keletkeztek. A háború előtt csaknem minden gazdaságban a szántóterület arányának és minőségének megfelelően tartottak lovat. Viszonylag alacsony sűrűség csak néhány nagybirtokon alakult ki. Legmagasabb volt a lóállomány a tiszántúli löszháton és a Maros menti területeken. A tervgazdálkodás folyamán a gépesítés feltételei viszont leginkább az említett területeken voltak megfelelőek, ami természetesen a lóállomány nagyarányú csökkenéséhez vezetett. Ezzel szemben a Duna—Tisza köze homokterületein, ahol a szőlőket és gyümölcsösöket elaprózott szántóföldi parcellák váltogatják, a gépi művelés feltételei gyengék, viszonylag nagyobb lóállomány maradt. Mint korábban említettem a megye gépesítettségi foka az országos átlagtól elmarad, és részben ez a magyarázata annak, hogy 1966-ban az országos lóállomány 6,8%-a Csongrád megyében volt.

100 kh mezőgazdasági területre jutó
lovak száma (1965)

A lóállomány fokozatos csökkenésével a lóhús, mint élelmiszeripari nyersanyag egyre kisebb szerepet tölt be. Éppen ezért az árutermelésben elfoglalt helyzete a jövőre nézve csak kiindulópontot jelent. Távolatban arra lehet számítani, hogy a gépesítés előrehaladásával az állomány egy része feleslegessé válik, ami a vágótermelésben még számottevően jut kifejezésre. Később azonban a csökkent állomány évi hústermelése minimálissá válik (19. táblázat).

19. táblázat

A vágóló árutermelés változása

1953		1958		1960		1962		1964	
db	t	db	t	db	t	db	t	db	t
897	345	3 003	1269	11 950	5017	2 695	1125	973	427

A táblázatból kitűnik, hogy a nagyarányú hústermelés növekedése az állomány hirtelen csökkenésével párhuzamos. A gépesítés előrehaladásával a nagy átalakulás folyamata viszonylag rövid időn belül lejátszódott és 1964-től kezdve a vágólótermelés ezer db alá esett. A további csökkenés már csak egészen kis ütemben várható és ennek megfelelően alakul a lóhústermelés.

A lóhús megyei fogyasztása kevésbé terjedt el. A Csongrád megyei Húsipari Vállalat a vágólóknak csak egy részét vette át és a kitermelt húst is csak 20—25%-ban igényelte a megyei fogyasztás. Az 1960. évi nagyarányú vágólótermelés idején a Húsipari Vállalat átvétele 40%, 1961-ben 15,7%, 1962-ben 10,3%, 1963-ban 64,1% és 1964-ben 73,4% volt. A többi vágóló az országos ellátásba és exportba került.

A vágólótermelés az élelmiszer termelésnek egy sajátos ága, ahol a termelés mennyisége az igavonó állatok számával arányosan változik. Állattenyésztésünk egyoldalú lóhústermelésre nem rendelkezik be. A takarmányértékesítésben más háziállatok eredményesebben hasznosíthatók, ezért a jövőben a lóhús termelés jelentősége egyre jobban csökken.

Baromfitenyésztés

A baromfitenyésztés a legtáplálabb és legkönnyebben emészthető húst, továbbá a magas fehérjetartalmú tojást szolgálja. A gyorsan szaporodó és fejlődő baromfi tenyésztése, sokoldalúvá teszi a gazdálkodást, és csaknem egész év folyamán állandó jövedelmet biztosít. A baromfi sokmillió forint értékben hasznosítja az olyan hullott magvakat, és egyéb takarmányokat, melyek nélküle veszendőbe mennének, vagy kevésbé volnának értékesíthetők. A baromfi sikeresen pusztítja a gyommagvakat, rovarokat, és ezzel a növénytermesztés eredményességét segíti elő. A Dél-Alföldön a baromfitenyésztés széles körben való elterjedése a tanyatelepülések kialakulásával kapcsolatos. Évtizedeken át háztáji kiegészítő jelleget töltött be és csak a XX. század kezdetétől vált jelentős árutermelő ágazattá. Az első világháború után különösen megnőtt a bel- és külföldi kereslet a baromfihús és tojás iránt. A Dél-Alföldön több feldolgozó üzem létesült és a baromfitenyésztés rövidesen a mezőgazdaság egyik speciális ágává vált. A nagyüzemi mezőgazdaság kibontakozásáig a paraszti gazdaságok jellemző kisüzemi ága volt. A nem mezőgazdasági foglalkozásúak is sok baromfit tartottak háztartásuk közvetlen ellátására.

A tervgazdálkodás folyamán az életszínvonal emelkedésével egyre nagyobb mértékűvé vált a belső piac igénye. Ezzel egyidőben a háború folyamán elvesztett külföldi piacokat is sikerült visszaszerezni, ezért feltétlenül szükségessé vált a nagyüzemi termelés megszervezése. 1958-tól kezdve a termelőszövetkezetek mind nagyobb számban alakították ki önálló baromfitenyésztési águkat és a kedvező értékesítési lehetőségek lendítőleg hatottak a háztáji gazdaságok tenyésztésére is. Annak ellenére,

hogy a megye baromfiállománya több ágazatban csak a lakosság számával arányos, mégis az országos árutertermelésben kimagasló helyen áll. *Az összes baromfiárutertermelés 6,6%-át, a tojástermelés, 6,8%-át Csongrád megye szolgáltatja.* Békés, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Szolnok megyékkel az ország jelentősebb baromfitenyésztő területe. 1958 óta, az akkor második helyen álló Csongrád megyét az utóbbi három megye a nagyüzemi baromfitenyésztés széleskörű kiterjesztésével megelőzte.

A legnagyobb arányú fejlődést a szomszédos Békés megye érte el, ahol az árutertermelés mennyisége 1958. óta több mint kétszeresére emelkedett. Ezáltal az országos baromfiárutertermelés 15,5%-a Békésből származik. A Csongrád megyénél kétszeresre nagyobb kiterjedésű Bács-Kiskun 12,7 %-ot szolgáltat.

Az állatállományt ért háborús veszteségek a baromfitenyésztést is sujtották, és az 1945 után viszonylag gyorsan regenerálódó állomány új szerepet töltött be. A nagyobb háziállatok fejlődéséig jelentős arányban biztosította a húsellátást, ami a törzsállomány megtizedelésére vezetett, ezért továbbfejlődése csak lassan valósult meg. A baromfiállomány még az I. ötéves terv végén is kisebb volt az 1935. évinél. Az 1958 után főként a tyúkállomány szaporodott. A kacsá, liba és pulykaállomány elmaradása továbbra is fennállt. A liba és kacsatenyésztés stagnálása a nagyobb igényességgel, a legelők csökkenésével, a belső és exportkereslet gyengülésével volt kapcsolatos. 1963-tól kezdve javuló értékesítési viszonyok a libatenyésztés fellendülésére is hatottak, ami az évről évre növekvő árutertermelésben jutott kifejezésre. A külterjes viszonyok között legolcsóbban a tenyészthető pulyka a mezőgazdaság szocialista átalakulása folytán a tanyásgazdálkodás háttérbe kerülésével átmenetileg még tovább csökkent. A termelőszövetkezeti gazdálkodás azonban kedvező feltételeket teremtett a nagyüzemi pulykatenyésztés számára is. Ennek megfelelően 1964 óta a pulykaállomány folyamatosan emelkedik (20. táblázat).

20. táblázat

A baromfiállomány változása

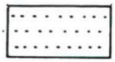
Me: ezer db

Év	Tyúkfélék	Liba	Kacsá	Pulyka	Összes baromfi
1954	891	38	33	18	980
1957	1 071	46	32	30	1 179
1960	1 320	48	30	24	1 422
1963	1 334	44	42	24	1 444
1964	1 463	40	31	29	1 563
1965	1 412	39	31	30	1 512

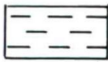
A baromfitenyésztés földrajzi megoszlásában lényeges változás a tervgazdálkodás folyamán nem következett be. A Dél-Alföld búza és kukoricatermesztő területe a felszabadulás előtt is fontos szerepet töltött be az ország baromfitenyésztésében. Ez a jelleg az utóbbi években csak megerősödött és az árutertermelés emelkedésében jut kifejezésre. A baromfitartás viszonyai azonban lényegesen megváltoztak. Korábban a tenyésztés csaknem kizárólag a kis és középparaszti gazdaságokban összpontosult. Ezzel szemben ma a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok nagyüzemi egységeibe toldódik át a tenyésztés súlypontja. Megjegyzendő azonban, hogy a háztáji gazdaságok önellátó és árutertermelő szerepe továbbra is jelentős. Mivel a nagyüzemi baromfitartás feltételei az ország egész területén csaknem azonosak, megszűntek azok az előnyök, melyek a külterjes kisüzemi körülmények között fennálltak. Részben ez az oka annak, hogy a megye országos árutertermelésben betöltött aránya az utóbbi

100 kh mezőgazdasági területre jutó baromfitörzsállomány száma (1965)

150 db alatt

151-220 db

221-300 db

301-380 db

380 db felett

években csökkent. Ez azonban korántsem azt jelenti, hogy a baromfitenyésztés szerepe alább szállt, csupán más területeken még nagyobb mértékű növekedést értek el. Csongrád megyében néhány termelőszövetkezet hatalmas nagyüzemi tenyésztőtelepet állított be, több helyen hordozható ólakkal, ahol a külterjes legeltetés adta előnyöket is kihasználják.

A baromfiállomány egyenletes fejlődése teszi lehetővé az árutermelés fokozatos növekedését. A baromfihús fogyasztás azonban sokkal nagyobb mértékben terjed, mint az a földművesszövetkezetek áru felvásárlásából kitűnik. A széles körű szabadpiaci értékesítésben a háztáji tenyésztők mellett a termelőszövetkezetek is rendszeresen részt vesznek. A nagyfokú termelői önellátás, valamint a szabadpiaci értékesítés magas aránya következtében csekély a megyei áruigény. Ezért a baromfi feldolgozó ipar termeléséből csak 12—14% kerül a megyébe, a többi az országos ellátást és az

exportot szolgálja. Az összes árutermelés változását az alábbi táblázat foglalja össze (21. táblázat).

21. táblázat

A baromfiárutermelés változása

Év	Mázsa	Index 1935=100
1935	9 991	100
1957	27 126	271
1960	32 786	328
1961	35 012	350
1962	37 933	379
1963	36 854	368
1964	45 182	452
1965	47 714	477

Az árutermelés a II. ötéves terv időszakában csaknem megszakítás nélkül egyenletesen fejlődött. Még a nagyarányú kollektivizálás után sem volt számottevő visszaesés, csak az árutermelés stagnálása következett be. Az árutermelést ugyanis befolyásolják a tulajdonviszonyok. Mivel az állomány nagyobb része még egyéni termelők kezében van, — ahol a termelés elsősorban az önellátást szolgálja — ezért 1965-ben a tanácsi szektor össztermelésének csak 33—34%-a vált árualappá.

A baromfitenyésztés hozamában igen fontos szerepet tölt be a tojástermelés. A magas tápanyagtartalmú élelmiszer iránt úgy a belső, mint a külföldi piacokon nagy a kereslet. A külterjes viszonyok között tartott baromfiak tojáshozama azonban évtizedeken keresztül nagyon alacsony volt. A tervgazdálkodás folyamán az állomány növekedése elsősorban a vágóbaromfitermelést segítette elő. A tojáshozam csak az utóbbi években emelkedett számottevően. Ebben nagy szerepe van az országos viszonylatban mind nagyobb mértékben kibővülő állománycserének, és a táptetetés elterjedésének. A termelőszövetkezetekben nagy ütemben növekedett az átlaghozam és ennek megfelelően az össztermelés. Kisebb fejlődés a háztáji és egyéni gazdaságokban is tapasztalható. Ez jut kifejezésre az alábbi táblázatban (22. táblázat).

22. táblázat

A tojástermelés és átlaghozam alakulása a tanácsi szektorban az 1961—1965. években

	1961	1962	1963	1964	1965
Tojás term. millió db	81,0	97,5	81,6	94,9	104,0
Átlaghozam	82	84	87	94	102

Ugyanezen idő alatt az állami gazdaságokban is emelkedett az átlaghozam, de az össztermelés csökkent. Ez azzal kapcsolatos, hogy a termelés súlypontja a vágóállatok előállítására terelődött és így természetszerűleg a tojásállomány számszerű fejlesztésére kevésbé törekedtek (23. táblázat).

23. táblázat

A tojástermelés és átlaghozam alakulása az állami gazdaságokban az 1961—1965 években

	1961	1962	1963	1964	1965
Tojás term. ezer db	1,972	2,784	2,706	2,235	1,852
Átlaghozam db	116	121	132	124	144

A fentiekből következik, hogy a tojás áruterelésben a tanácsi szektorhoz tartozó termelőszövetkezeti, háztáji és egyéb gazdaságoknak van döntő szerepe. Az utóbbi évek folyamán elért fejlődés minden vonatkozásban kedvező. A tojásterelés emelkedése mellett jóval nagyobb arányban nőtt az áruterelés, amely 1961 óta csaknem megkétszereződött. A nagyarányú növekedés elérését a kedvező árviszonyok is lényegesen előmozdították. Ma már a háztáji gazdaságok is szívesen adják áruikat egy tömegben a felvásárló szervezeteknek, mialtal a központi árualap lényegesen bővül. (24. táblázat).

24. táblázat

A tojás áruterelés változása 1961—1965 között (millió db)

	1961		1962		1963		1964		1965	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Össz. term.	81,0	100,0	97,5	100,0	81,6	100,0	94,9	100,0	104,0	100,0
Áru-term.	30,0	37,0	31,5	32,3	33,8	41,4	48,4	51,0	59,9	57,6

A felvásárolt tojás (96—98%-a) feldolgozását a Baromfiipari Országos Vállalat Szentesi gyáregysége végzi ahonnan a minőségileg ellenőrzött, osztályozott áru helyi, országos és exportfeladatok ellátására kerül.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a baromfitenyésztés a mezőgazdasági termelés egyik legfontosabb ága. Jelentősége az alábbiakban jut kifejezésre:

1. Viszonylag legkevesebb beruházással a halmozott bruttó termelési érték 8,43%-át adja.
2. Nagyüzemi feltételek mellett is alacsony befektetéssel magas jövedelem érhető el.
3. Minden más állattenyésztési ág nál gyorsabban fejleszthető
4. Az áruterelés aránya a megfelelő árviszonyok mellett még a háztáji gazdaságok vonatkozásában is nagymértékben emelhető.
5. A baromfihús és tojás iránti kereslet világviszonylatban is fellendülőben van.

A legfontosabb megoldandó feladat és termelőszövetkezeti baromfitenyésztő telepek kialakítása, a modern tenyésztési és hizlalási eljárások általánossá tétele.

IRODALOM

- [1] ASZTALOS I.: A birtokviszonyok hatása az állattenyésztés területi elhelyezkedésére a Duna—Tisza közén. Földr. Ért. 1960., 55—76.
- [2] ASZTALOS I.: Az állattenyésztés helyzete Magyarországon a mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezése után. Földr. Ért. 1966., 85—94.
- [3] ASZTALOS I.: Az állattenyésztés és takarmánytermesztés kapcsolata az Alföldön. Földr. Ért. 1966., 309—325.
- [4] ENYEDY GY.: Szarvasmarhatenyésztés a Délkelet-Alföldön. Földr. Ért. 1957., 443—458.
- [5] ENYEDI GY.: A Délkelet-Alföld Állattenyésztésének agrárföldrajzi vizsgálata. Földr. Ért. 1960., 207—224.
- [6] ENYEDI GY.: A Délkelet-Alföld mezőgazdasági földrajza. Bp. 1964.
- [7] MOHOLI K.: A nyersanyagellátás helyzete Csongrád megye élelmiszeripara néhány ágában. Főisk. Tud. Közl. 1966., 99—113.
- [8] KSH. Csongrád megyei statisztikai évkönyvei (1959—1966).
- [9] KSH. Mezőgazdasági adattár. I., II. Bp. 1965.
- [10] KSH. Időszaki közl. Mezőgazdasági adatok I. 1966., 9; 1962., 12.

УСПЕШНОСТЬ ЖИВОТНОВОДСТВА И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ—ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ТОВАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА В КОМИТАТЕ ЧОНГРАД (ВО ВРЕМЯ II-Й ПЯТИЛЕТКИ 1961—1965 ГГ)

К. Мохоли

Комитат Чонград — центральная часть Южной-Низменности, а так же в перспективном планировании выступающего „Сегедского района”. Он расположен на обеих сторонах Тисы чуть не симметрично. Его площадь — 4,264 км², число населения 436,435.

Значение животноводства состоит в том, в какой мере оно участвует в общегосударственном товарном базисе. А его экономичность показывает то, в какой мере пользовались различными отраслями производства в своем достижении валовой продукции. Так как многие продукты растениеводства не становятся непосредственно товарами, а осуществляются через животноводства, цена последнего в большинстве комитатов превышает цену растениеводства. Однако в комитате Чонград вследствие разнообразия сельскохозяйственного производства обе основных отраслей производства играют одинаковую роль. Это уравновесенность особенно осуществляется с продвижением интенсивности отраслей производства во время II пятилетки.

Комитат Чонград составит 4,6% территории страны и здесь находится 5,3% поголовья скота страны. Состав его положителен, потому что скотоводство, выступающее большим фактором в живом весе перевода на крупный рогатый скот, имеет только среднее значение, и ведущую роль играет свинья.

Благодаря планированному хозяйству, кроме количественного роста наступило и структурное изменение. Сравнительно довоенным годам свое и скотовое поголовье постепенно росло, а овцеголовье превышалось в три раза. Конный состав именно вследствие механизации во время II пятилетки падал на половину.

На величину территориального поголовья сильно влияет состав живого инвентаря. В настоящих условиях на первый план выступит промышленный скот, на территориях же, где перевешивает крупное хозяйство пашни насажденность уменьшается, хотя число промышленного скота росло.

В комитате Чонград не образовался особенный скотоводный участок. Отличие поголовья разных территорий связано с структурными отношениями. Так, например, на песчаных участках сохраняющееся конное поголовье благоприятно влияет на живое инвентарье. Напротив, высокая густота животных на Затиском краю связана с свиноводством.

Географическое расположение поголовья рогатого скота — сравнительно равномерно. Пропорция например коров — приблизительно 40%. Упорядочение цен, совершенное в конце планового периода, содействовало понижению стад коров, в то же время вызвало благоприятные условия для производства убойных животных. Комитат даёт 3% скупки убойных животных в стране. Удовлетворил он непосредственное потребление и в частности, потребности в сырье. Мяскокомбинат, производящий продукты в большой мере на экспорт, позаимствует убойных животных от комитатов Бач—Бекеш и Сольнок.

В плановый период в кооперативах средняя доения повысилась с 19%. Все молочное производство приросло с 42,1% на 60,8%.

Свиное поголовье в связи с результатом производства кукуруз имеет по годам 15—20%-ое колебание. Центр тяжести его территориального расположения находится в участке затисского края, производящего кукурузу. Комитат Чонград, представляющий 6% фонда товарного производства в стране, играет подобную роль. Пропорция товарного производства различна по секторам производства. В сельскохозяйственных кооперативах она 90%-ая, а на усадебных или других 20—23%-ая. В результате упорядочения цен, совершенного в 1965 г. пропорция государственной скупки и в последних секторах стала 33%-ой. Использование внутри комитата — 30—32%, а остальные приходят на экспорт мясной промышленности и вне комитата. Скупка внутри комитата не удовлетворяет мощност мясной промышленности, поэтому из комитатов Бач и Бекеш по годам 5—8 тысяч тонн забитых свиней надо принять.

Овцеводство самых больших результатов достигло во время II-ой пятилетки. Поголовье в госхозах, которые раньше занимали центральное место, оно не изменилось, а в кооперативах увеличилось на четыре раза, и усадебных полтора. С этим целое поголовье удвоилось. Центр тяжести разведения с песчатых территориях переводился на Затиский край.

Однако с ростом поголовья и изменением географического положения условия развода не улучшались. Травяной покров на засоленных участках остался слабым. Поэтому выход шерсти не увеличился и её качество не улучшалось. В комитате находится 6,2% овцевого поголовья, отсюда выходит 6,3% производства шерсти, и 4,2% убойных овец. Успешность овцеводства на много поднималась бы с улучшением выкормочных условий.

В плановый период конное поголовье уменьшилось на половину. Центр тяжести его перешёл на песчаные территории.

Птицеводство, выполняющее надолго дополнительную функцию, в начале XX века стало значительной отраслью товарного производства. В первые годы планирования поголовье сосредоточилось чуть не исключительно на усадебных. С 1958 и кооперативы самостоятельно выстроили свои отрасли птицеводства. Поголовье комитата значительное место занимает в товарном производстве страны. 6,6% всего птицепrodukта а также 6,8% производства яиц даёт комитат Чонград. Центр тяжести птицеводства на территории Затисайского края, разводящей пшеницу и кукурузу. В комитате большое самоснабжение и распространялась реализация на вольном рынке, поэтому только 12—14% продуктов птицеводства расходуется в комитате, остальные идут главным образом на экспорт.

Устанавливается, что птицеводство — самая важная отрасль сельскохозяйственного производства. С наименьшей инвестицией даёт 8,43% валовой продукции.

При условиях крупных производств с низким инвестированием достигается значительный доход.

При подходящих положениях цен пропорция товарного производства в большой мере повышается даже в отношении усадебных хозяйств.

Наиважная задача общего развития — образование птицеводческих ферм в кооперативах, сделать общим современные способы откорма птиц.

DIE WIRTSCHAFTS-GEOGRAPHISCHEN BEZIEHUNGEN BEZÜGLICH DER ERFOLGREICHEN VIEHZUCHT UND DER WARENPRODUKTION IM KOMITAT CSONGRÁD (WÄHREND DER ZEIT DES II. FÜNFJAHR-PLANES, 1961—1965)

Von

K. Moholi

Das Komitat Csongrád ist der zentral gelegene Teil der südlichen Ungarischen Tiefebene und gleichzeitig des in der Fernplanung fungierenden „Szegediner Bezirks“. Es liegt fast symmetrisch zu beiden Seiten der Tisza (Theiss) auf einem Gebeit von 4,256 km₂ mit einer Einwohnerzahl von 436 435.

Die Bedeutung der Viehzucht ergibt sich daraus, in welchem Masse sie zur Warenbasis der tierischen Produkte des Landes beiträgt. Ihre Wirtschaftlichkeit geht daraus hervor, mit welcher Inanspruchnahme der verschiedenen Kultivierungs-zweige sie das sowohl in der Brutto-Produktion als auch in der Warenerzeugung erzielte Ergebnis erreicht hat. Da mehrere Produkte der Pflanzen, zucht nicht unmittelbar zu Wasen werden, sondern erst durch die Viehzucht zur Geltung kommen-übertrifft in der Mehrzahl der Komitate der Wert der Viehzucht jenen des Pflanzenbaues. Im Komitat Csongrad erfüllen aber infolge der höchst mannigfaltigen landwirtschaftlichen Produktion die beiden Hauptzweige eine annähernd äquivalente Rolle. Dieser Ausgleich machte sich mit dem Vorbrechen der Intensiv-Pflanzenkultivationszweige besonders in der Periode des II. Fünfjahres-planes bemerkbar. Im Komitat Békés, wo im Pflanzenbau die weniger intensiv genutzten Zweige im Übergewicht sind, hat die Viehzucht einen Bruttowert von 45%, während die Beteiligung an der Warenproduktion 62% beträgt.

Das Komitat Csongrád macht 4,6% des Gesamtgebietes von Ungarn aus und besitzt 5,3% des Viehbestandes des ganzen Landes. Seine Zusammensetzung ist günstig, da die in zahlreichen Tier-beteiligungen als grösster Faktor fungierende Rinderzucht hier nur von mittlerer Bedeutung ist und statt dessen die Schweinezucht die führende Rolle innehat.

Im Laufe der Planwirtschaft ist neben der zahlenmässigen Zunahme auch eine sehr bedeutende strukturelle Wandlung eingetreten. Im Vergleich zu den Vorkriegsjahren hat der Rinder- und der

Schweinebestand sich gleichmässig vermehrt und der Bestand an Schafen ist auf das Dreifache gestiegen. Der Pferdebestand ist hauptsächlich infolge der Mechanisierung während des II. Fünfjahresplanes auf die Hälfte reduziert worden.

Der territoriale Wert der Viehdichte wird stark beeinflusst durch die Zusammensetzung des Bestandes. Unter den gegenwärtigen Umständen sind die Nutztiere in den Vordergrund gerückt; an jenen Gebieten aber, wo die mechanisierte, grossbetriebliche Ackerbestellung das Übergewicht erlangt hat, hat die Viehdichte abgenommen, ungeachtet dessen, dass die Zahl der Nutztiere vermehrt ist.

Im Komitat Csongrad hat sich ein typischer Viehzucht-Kreis nicht herausgebildet. Die Abweichungen in der Tierdichte der einzelnen Gebiete hängen in erster Linie mit den Strukturverhältnissen zusammen. So wird z. B. durch die in den Sandgebieten erhalten gebliebenen grossen Pferdebestände die Tierdichte günstig beeinflusst, während die hohe Viehdichte jenseits der Tisza der Schweinezucht zuzuschreiben ist.

Die geographische Verteilung des Rinderbestandes ist eine relativ gleichmässige. Das Verhältnis der Kühe beträgt etwa 40%. Die während der Planperiode vorgenommene landwirtschaftliche Preisregulierung hat zu einer Verringerung des Kuhbestandes beigetragen, gleichzeitig aber auch günstigere Bedingungen für die Darstellung des Schlachtgutes geschaffen. Das Komitat hat 5% des Landes-Schlachtviehaufkaufes geliefert, sowie die unmittelbare Konsumtion und zum Teil die Rohstoffversorgung der Industrie befriedigt. Das grossenteils für den Export produzierende Fleisch-Industrieunternehmen nimmt Schlachttiere auch von den Komitaten Bács, Békés, und Szolnok entgegen.

Während der Planperiode hat sich in den Produktionsgenossenschaften der durchschnittliche Milchertrag um 19% erhöht. Von 42,1% Gesamtmilchproduktion ist die Warenproduktion auf 60,8% gestiegen.

Der Bestand an Schweinen schwankt — je nach der Maisernte — jährlich um 15—20%. Seine territoriale Lokalisation hat einen entschiedenen Schwerpunkt in dem typischen Maisbauenden Bezirk des Lös-Rückens jenseits der Tisza. Das Komitat Csongrad, welches 6% des Landes ausmacht, vertritt auch in der Warenerzeugung einen ähnlichen Wert. Das Verhältnis der Warenerzeugung ist je nach den produzierenden Sektoren verschieden in den Produktionsgenossenschaften beträgt sie 90%, in den Hausumgebungs- und anderen Wirtschaften 20—30%. Als Ergebnis der 1965. durchgeführten Preisregelung hat sich aber auch für die letzteren Sektoren ein staatliches Aufkaufverhältnis von 36% ergeben. Der Verbrauch innerhalb des Komitats beträgt 30—32%, die übrige Menge kommt der ausserkomitatlichen und der die Exportpflichten erfüllenden Fleischindustrie zu. Der Aufkauf innerhalb des Komitates vermag den Bedarf der mit grosser Kapazität arbeitenden Fleischindustrie nicht zu decken, deshalb erweist sich die Übernahme von jährlich 5—8000 Tonnen Schlachtschweinen aus den Komitaten Békés und Bács als notwendig.

Die während der Planwirtschaft erblühte Schafzucht hat ihre grössten Ergebnisse z. Z. des II. Fünfjahresplanes erreicht. Der Bestand der früher eine Schwerpunktsrolle einnehmenden Staatsgüter hat sich nicht verändert, während jener der Produktionsgenossenschaften sich vervierfacht und der der Hausumgebungswirtschaften auf das Anderthalbfache gestiegen ist. Hierdurch hat der Gesamtbestand eine Erhöhung auf fast das Doppelte erfahren. Der Schwerpunkt der Züchtung hat sich von den Sandbodeengebieten auf das Gebiet jenseits der Tisza verschoben.

Mit dem Zunehmen des Bestandes und der Änderung der geographischen Lage haben aber die Zuchtbedingungen keine Besserung erfahren. Der sommerliche Gras- bzw. Heuertrag der natronhaltigen Viehweiden ist auch weiterhin karg geblieben so dass der individuelle Wollertrag weder quantitativ, noch qualitativ verbessert wurde. Im Komitat Csongrad befinden sich 6,2% des Schafbestandes ganz Ungarns, von hier werden 6,3% der Wollproduktion sowie 4,2% des Schlachtviehbedarfes gedeckt. Eine Verbesserung der Futterverhältnisse würde der Schafzucht einen grossen Aufschwung verleihen.

Der Schwerpunkt des im Laufe der Planwirtschaft auf die Hälfte zurückgegangenen Pferdebestandes ist auf die kleinparzelligen Sandbodeengebiete übergegangen.

Die Jahrzehnte hindurch als Ergänzung der Hausumgebungswirtschaft fungierende Geflügelzucht hat sich zu Beginn des XX. Jahrhunderts zu einem bedeutenden Produktionszweig entwickelt. Im ersten Dezennium der Planwirtschaft war der Geflügelbestand fast ausschliesslich in den Hausumgebungs-Wirtschaften konzentriert. Seit 1958 aber bauen auch die Produktionsgenossenschaften in immer grösserem Massstabe ihren eigenen Geflügelzuchtweig aus.

Obwohl der Bestand im Komitat in vielen Zweigen nur der Bewohnerschaftszahl proportional ist, steht er doch hinsichtlich der Warenproduktion des Landes an hervorragender Stelle: 6,6% der gesamten Geflügelproduktion und 6,8% der Eierproduktion werden vom Komitat Csongrad geliefert. Der Schwerpunkt der Geflügelzucht befindet sich in den Weizen- und Mais-Anbaugebieten

jenseits der Tisza. Es besteht eine hochgradige Produzenten-Selbstversorgung und auch die Veräusserung auf dem freien Markt ist verbreitet, deshalb werden von der Geflügelverarbeitenden Industrie nur 12—14 % der Produktion im Komitat verbraucht, das übrige dient der Landesversorgung bzw. hauptsächlich dem Export.

Zusammenfassend ist festzustellen, dass die Geflügelzucht einer der wichtigsten Zweige der landwirtschaftlichen Produktion ist. Bei minimaler Investition liefert sie 8,43 % des gehäuftten Brutto-Produktionswertes.

Auch unter grossbetrieblichen Bedingungen ist mit geringer Investition ein grosses Einkommen zu erreichen.

Bei entsprechenden Preisverhältnissen kann das Warenproduktionsverhältnis selbst auch hinsichtlich der Hausumgebungen-Wirtschaften wesentlich gehoben werden.

Die wichtigste Aufgabe im Interesse der weiteren Entwicklung ist, innerhalb der Produktionsgenossenschaften den Ausbau von Geflügelzuchtstätten in Angriff zu nehmen und die Zucht- und Mästungsverfahren zu verallgemeinern.